

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۲۴): حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف

دانشگاه مذاهب اسلامی

سازمان اوقاف و امور خیریه

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۲۰۴۴۷

کد موضوعی: ۲۷۰

دوره دوازدهم – سال اول

ثبت: ۲۶۰

عنوان گزارش: بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۲۴): حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف

نوع گزارش: طرح و لایحه ☒، نظارتی ☐، راهبردی ☐

نام دفتر: مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف)

تهیه و تدوین کنندگان: سیدحسنعلی سیاحی‌زاده فرد، سینا عصاره نژاد دزفولی (گروه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف)

مدیر مطالعه: سینا عصاره نژاد دزفولی (گروه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف)

ناظر علمی: موسی بیات

صفحه آرا: سیده فاطمه ابوطالبی

واژه‌های کلیدی:

۱. دین
۲. تبلیغ
۳. وقف
۴. ارشاد اسلامی
۵. بودجه دین و تبلیغ
۶. لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۳/۱۱/۱۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۲/۱

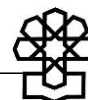
به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده.....
۱	خلاصه مدیریتی.....
۴	۱. مقدمه و بیان مسئله.....
۲	۲. بررسی تطبیقی اعتبارات پیشنهادی دستگاه‌های حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ با قانون بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور.....
۸	۳. برآورد اعتبارات ردیف‌های متفرقه حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۴ (جدول ۹ لایحه).....
۱۲	۴. اعتبارات محل یک‌درصد از هزینه‌های شرکت‌های دولتی موضوع بند «ث» تبصره «۸» بخش اول قانون بودجه ۱۴۰۴ (جدول ۱۲ بخش دوم لایحه).....
۱۰	۴-۱. ضعف در نگاشت نهادی حقوق و تکالیف جدول ۱۲ مطابق با اسناد کلان سیاستی و قانون برنامه هفتم پیشرفت.....
۱۲	۴-۲. عدم حضور دستگاه‌های تأثیرگذار در فهرست دستگاه‌های متولی و همکار، در راستای زیربرنامه اجرایی «بازسازی انقلابی ساختار فرهنگی».....
۱۲	۴-۳. عدم حضور دستگاه‌های همکار در سند «استقرار سازوکار راهبری و پشتیبانی از مساجد کشور»، ذیل برنامه اجرایی ۲ در جدول ۱۲ لایحه، با فرض مبنای قرارداد دادن سند «استقرار سازوکار راهبری و پشتیبانی از مساجد کشور».....
۱۳	۴-۴. دقیق‌نبودن ذکر نام دستگاه‌های متولی در فهرست دستگاه‌های متولی و همکار، ذیل برنامه اجرایی ۲ در جدول ۱۲ لایحه.....
۱۳	۴-۵. نقص در نگاشت نهادی در حوزه «ترویج فرهنگ مهدویت و انتظار»، ذیل برنامه اجرایی ۲.....
۱۳	۴-۶. نقص در نگاشت نهادی در حوزه «اجرایی‌سازی سند فعالیت‌های فرهنگی بین‌الملل»، ذیل برنامه اجرایی ۴.....
۱۴	۵. منابع اجرای تکالیف جدید قانون برنامه هفتم پیشرفت از محل ماده ۸ قانون هدفمندکردن یارانه‌ها (بند ۹ جدول ۱-۱۴ لایحه).....
۱۵	۶. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۱۵	۶-۱. سهم مجموع اعتبارات حوزه دین از جمع اعتبارات حوزه فرهنگ و مصارف بودجه عمومی دولت در سال ۱۴۰۳ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۴.....
۱۵	۶-۲. صرف‌شدن بخش قابل‌توجهی از بودجه سازمان‌های دینی جهت امور جاری و روزمره به‌دلایلی مانند عدم رشد متناسب بودجه دستگاه‌ها همگام با تورم سالیانه.....
۱۶	۶-۳. محوریت اسناد کلان سیاستی و برنامه‌محوری در توزیع اعتبارات به‌عنوان اقدامی مؤثر، به‌شرط رفع نواقص.....
۱۷	۷. منابع و مآخذ.....

فهرست جداول

۵	جدول ۱. مقایسه بودجه اعتبارات دستگاه‌های حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف در جدول (۷ ب) لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و قانون بودجه سال ۱۴۰۳.....
۹	جدول ۲. برنامه‌های حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف مندرج در جدول ۹ لایحه بودجه ۱۴۰۴.....
۱۱	جدول ۳. برنامه هم‌افزایی و ارتقای فعالیت‌ها و تولیدات فرهنگی از محل یک‌درصد از هزینه‌های شرکت‌های دولتی موضوع بند «ث» تبصره «۸».....
۱۴	جدول ۴. بخش‌های مربوط به حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف در جدول شماره (۱-۱۴).....
۱۵	جدول ۵. سهم اعتبارات حوزه دین از حوزه فرهنگ و مصارف بودجه عمومی دولت در ۱۴۰۳ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۴.....

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۲۴): حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف

چکیده

مجموع اعتبارات دستگاه‌های دین در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، بیش از ۴۰ هزار میلیارد تومان برآورد شده است. سهم این دستگاه‌ها از کل بودجه فرهنگ در قانون ۱۴۰۳ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، به ترتیب ۳۹.۳۳ و ۳۱.۲۵ درصد بوده و سهم این حوزه از مصارف بودجه عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، به ترتیب ۱.۱۴ و ۰.۷۵ درصد است. به طور کلی اعتبارات دستگاه‌های دین در لایحه مزبور حدوداً ۲۵.۳ درصد رشد داشته است که «آستان مقدس حضرت امام خمینی (ره)» (با رشد ۸۲.۴۴ درصدی) و سازمان اوقاف و امور خیریه با درصد رشد ۷.۰۱ بیشترین و کمترین درصد رشد مجموع اعتبارات را در میان دستگاه‌های مربوطه داشته‌اند. در لایحه پیشنهادی، سهم حوزه دین از بودجه فرهنگ با کاهشی ۸ درصدی نسبت به سال ۱۴۰۳، به ۳۱.۲ درصد رسیده است. در همین راستا، از مهم‌ترین چالش‌های اعتبارات این بخش، عدم رشد شایسته اعتبارات هزینه‌ای، به ویژه در نسبت با مسائلی مانند اثر تورم سالیانه بر هزینه‌های جاری و نیروی انسانی است. از آنجایی که رشد اعتبارات هزینه‌ای فقط ۲۵ درصد است و سازمان‌ها بیش از ۵۵ درصد از اعتبارات هزینه‌ای خود را صرف جبران خدمات کارکنان می‌کنند، انتظار می‌رود که رشد سالیانه تناسبی منطقی با وضعیت این سازمان‌ها داشته باشد.

یکی از اقدامات تأثیرگذار در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ را می‌توان محوریت بخشیدن به اسناد کلان سیاستی مانند سند «استقرار سازوکار راهبری و پشتیبانی از مساجد» در توزیع اعتبارات موضوع بند «ث» تبصره «۸» بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴ دانست که در صورت رفع نواقص و کاستی‌هایی مانند اصلاح نگاشت نهادی اجرای این اسناد در جدول ۱۲ لایحه، می‌تواند در ایجاد انضباط دستگاهی، جلوگیری از موازی‌کاری و هدررفت منابع و امکانات، منظم‌نمودن سلسله‌مراتب سیاست‌گذاری در حوزه‌های موضوعی، افزایش شفافیت عملکردی و امکان ارزیابی عملکرد دستگاهی توسط دستگاه‌های ناظر اثرگذار باشد.

خلاصه مدیریتی

بیان/شرح مسئله

در گزارش پیش‌رو تحلیلی از اعتبارات حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ به همراه مقایسه آن‌ها با اعتبارات این حوزه در سال ۱۴۰۳ و مطابقت آن‌ها با مواد قانون برنامه هفتم پیشرفت و بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴ ارائه می‌شود تا بتوان مبتنی بر این ارزیابی، تصویب قانون بودجه منسجم‌تر و کارآمدتری را در حوزه مزبور برای سال ۱۴۰۴ رقم زد.

نقطه‌نظرات/یافته‌های کلیدی

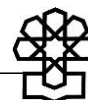
براساس بررسی‌های صورت‌گرفته، مجموع اعتبارات دستگاه‌های حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف در لایحه بودجه ۱۴۰۴، بیش از ۴۰ هزار میلیارد تومان برآورد شده است. سهم بودجه دین از کل بودجه فرهنگ در قانون بودجه ۱۴۰۳ و بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، به‌ترتیب ۳۹.۳۳ و ۳۱.۲۵ درصد بوده و همچنین سهم این حوزه از مصارف بودجه عمومی دولت در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ و بخش دوم به‌ترتیب ۱/۱۴ و ۰/۷۵ درصد است.

در میان دستگاه‌های بخش دین، ارشاد اسلامی و اوقاف بیشترین افزایش اعتبارات هزینه‌ای مربوط به قرارگاه قرب بقیة‌الله(عج) (با رشد ۶۷/۴۵ درصدی) است. آستان مقدس امام‌خمینی(ره) و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به‌ترتیب با رشد ۴۹/۰۸ و ۴۸/۱۶ درصدی در رتبه‌های بعدی قرار دارند. همچنین سازمان اوقاف و امور خیریه، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها-کمک به ستاد عمره و عتبات دانشگاهیان و شورای عالی حوزه‌های علمیه، به‌ترتیب با درصدهای رشد ۶/۵۹، ۱۰/۱۶ و ۱۵/۳ کمترین درصد رشد هزینه‌ای را داشته‌اند.

کمترین رشد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در میان دستگاه‌های بخش دین، ارشاد اسلامی و اوقاف حدود ۱۵ درصد است که دستگاه‌های متعددی از جمله ستاد احیاء امر به معروف و نهی از منکر، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، سازمان تبلیغات اسلامی و مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام‌خمینی(ره) این میزان از رشد را داشته‌اند. گفتنی است که در بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۴، مجموع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ۲۴/۷۱ درصد و مجموع اعتبارات هزینه‌ای ۲۵/۰۵ درصد رشد داشته‌اند.

حذف اعتبارات ۱٪ هزینه‌کرد فرهنگی دستگاه‌های دولتی و شرکت‌ها (مندرج در جزء ۱ و ۲ بند «ث» تبصره «۸» بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور) از ستون درآمدهای اختصاصی جداول اعتبارات مصوب دستگاه‌ها و انتقال آن به ردیف بودجه جداگانه‌ای ذیل سازمان برنامه و بودجه با شماره طبقه‌بندی ۱۰۲۵۳۵ تحت عنوان «موضوع بند ث تبصره «۸» یک‌درصد شرکت‌ها قابل‌ابلاغ به دستگاه‌های اجرایی»، یکی از تفاوت‌های اصلی جدول اعتبارات دستگاه‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ با جدول اعتبارات این دستگاه‌ها در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ است. این بدان معنا است که بخشی از اعتبارات حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف به جدول «برنامه هم‌افزایی و ارتقای فعالیت‌ها و تولیدات فرهنگی از محل یک درصد از هزینه‌های شرکت‌های دولتی موضوع بند «ث» تبصره «۸»» یعنی جدول ۱۲ لایحه بودجه انتقال یافته است که باتوجه به نامشخص بودن سهم هر کدام از دستگاه‌های حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف از ۵/۵ هزار میلیارد تومان بندهای مرتبط این جدول، نمی‌توان اعتبار دقیق این حوزه را تعیین نمود.

به‌علاوه آنکه مطابق با مواد (۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۹ و ۸۰) قانون برنامه هفتم پیشرفت، دستگاه‌های حوزه دین، در چهار ردیف برنامه‌ای از جدول ۱-۱۴ بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ دارای سهم هستند و مجموع اعتبارات این چهار ردیف، حدوداً ۳.۳ هزار میلیارد تومان بوده که در این جدول نیز، اعتبارات دستگاه‌های حوزه دین و غیر از آن مشترک هستند.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

در قوانین برنامه‌های بودجه دو اخیر (سال‌های ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳)، سهم حوزه دین در کل بودجه کشور هیچ‌گاه بیش از ۲ درصد نبوده است. فارغ از مشکلات کمبود اعتبارات این عرصه، بیشتر سازمان‌های دینی و تبلیغی معتقدند که هر ساله درصد قابل توجهی از اعتبارات آنها صرف هزینه‌های اجتناب‌ناپذیری مانند جبران خدمات کارکنان می‌شود. به اذعان بسیاری از سازمان‌های دینی و تبلیغی بیش از ۵۰ درصد از اعتبارات تخصیصی خود را - که تقریباً معادل ۸۰ درصد از بودجه مصوب آنها در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ است - صرف حقوق و دستمزد نیروی انسانی نموده‌اند و باقی‌مانده اعتبارات، توانایی پوشش دادن برنامه‌های مصوب سالیانه را ندارد. مضاف آنکه با افزایش تورم، درصد مرتبط با حقوق و دستمزد رفته‌رفته بیشتر شده و به دنبال آن، سهم اعتبارات برنامه‌ای کاهش می‌یابد. این امر می‌تواند آفت عملکرد و اثرگذاری این سازمان‌ها را به همراه داشته باشد. باتوجه به اینکه در سازمان‌های دینی و فرهنگی عنصر نیروی انسانی نقش تعیین‌کننده‌ای در اثربخشی اقدامات دارد، با عدم رشد متناسب سبد اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های مزبور، این دستگاه‌ها مجبورند که از سهم برنامه‌های تحولی و اجرایی خود بکاهند تا بتوانند امور جاری و حیاتی خود مانند امور مربوط به جبران خدمات کارکنان را با این اعتبارات پوشش دهند.

با این وجود، کاهش درصد رشد بخش اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ نسبت به سال گذشته، تأمل‌برانگیز است. در قانون بودجه سال ۱۴۰۳، این اعتبارات بیش از ۳۳ درصد رشد داشته‌اند، درحالی که در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، رشد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای کمتر از ۲۵ درصد است. به‌ویژه آنکه سازمان‌های متعددی از جمله سازمان تبلیغات اسلامی که دستگاه مجری و کنشگر میدانی محسوب می‌شوند و در تمامی استان‌ها دارای بازوهای اجرایی هستند، کمترین رشد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای را در میان دستگاه‌های این حوزه داشته‌اند؛ به‌گونه‌ای که اعتبارات تملکی آن‌ها کمتر از بسیاری از دستگاه‌های کوچکتر مانند دانشگاه مذاهب اسلامی است.

بعلاوه آنکه با توجه به حجم تکالیف و وظایف دستگاه‌های حوزه دین در [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، مانند اجرای طرح مسجدمحوری، طرح بازسازی انقلابی ساختار فرهنگی و اجرای اسناد مهمی مانند «استقرار ساز و کار راهبری و پشتیبانی از مساجد»، «سند جامع امور فرهنگی بین‌الملل جمهوری اسلامی ایران» که در خود لایحه مزبور نیز بر آن‌ها تأکید شده است، عدم رشد شایسته اعتبارات هزینه‌ای این دستگاه‌ها، موجب خواهد شد که عملکرد آن‌ها، افول کرده و از برنامه‌های تحولی پیش‌بینی شده در [برنامه هفتم پیشرفت](#)، باز بمانند.

یکی از اقدامات راهبردی در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، محوریت‌بخشیدن به اسناد کلان سیاستی، مانند اسناد «استقرار ساز و کار راهبری و پشتیبانی از مساجد»، «سند جامع امور فرهنگی بین‌الملل جمهوری اسلامی ایران» در توزیع اعتبارات موضوع بند «ث» تبصره «۸» [بخش اول قانون بودجه ۱۴۰۴](#)، در جدول ۱۲ ام بخش دوم لایحه مزبور است. این اقدام، زمینه ثمراتی مانند ایجاد نظم و انضباط دستگاهی، جلوگیری از موازی‌کاری و هدررفت منابع و امکانات، منظم‌نمودن سلسله‌مراتب سیاست‌گذاری در حوزه‌های موضوعی، افزایش شفافیت عملکردی و امکان ارزیابی عملکرد دستگاهی توسط دستگاه‌های ناظر را فراهم می‌آورد. اما رقم‌خوردن این موارد، نیازمند تقویت این رویکرد با رفع نواقص و ضعف‌های نگاشت نهادی این فعالیت‌ها مطابق با اسناد کلان سیاستی و [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، با اضافه‌نمودن

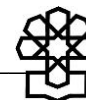
دستگاه‌های متولی و همکاری که براساس این اسناد، در جدول ۱۲م از قلم افتاده‌اند، است. بعلاوه اینکه این اسناد سیاستی کلان، علاوه بر محوریت در توزیع اعتبارات موضوع بند «ث» تبصره «۸» [بخش اول قانون بودجه ۱۴۰۴](#)، می‌توانست در توزیع اعتبارات سایر جداول نیز محوریت یابد، اما این محوریت به صورت محدود، فقط در مورد جدول ۱۲ صورت گرفته است.

۱. مقدمه و بیان مسئله

ارزیابی پیش از انجام سیاست، به سیاست‌گذاران اصل امکان، میزان و موانع احتمالی اجرایی‌سازی سیاست و یا برنامه را پیش از اجرای آن نشان می‌دهد [۱]. بنابراین یکی از اصلی‌ترین عوامل موفقیت یک سیاست، برنامه یا قانون، ارزیابی پیش از اجرا است که ضرورتی غیرقابل‌انکار در فرآیند تهیه و تدوین سیاست‌ها و برنامه‌ها و تبدیل آن‌ها به قانون دارد. اعتبارات حوزه دین و ارشاد اسلامی یکی از موضوعاتی که در لوایح بودجه سالیانه قابل رصد و ارزیابی است. با توجه به اینکه لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، اولین لایحه بودجه پس از ابلاغ قانون برنامه هفتم پیشرفت است، این انتظار وجود دارد که احکام فصل ۱۵ این قانون با عنوان «ارتقای فرهنگ عمومی و رسانه»، به صورت خاص و بخش‌هایی مرتبط به حوزه دین از دیگر فصول مانند فصل‌های ۱۶ (زن، خانواده و جمعیت)، ۱۷ (میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی) و ۱۹ (ارتقای نظام آموزشی) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ مورد توجه قرار گرفته باشد. بنابراین، اکنون که جزئیات بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ توسط مجلس شورای اسلامی دریافت شده است و در حال بررسی در مجلس شورای اسلامی و در آستانه تصویب است، در گزارش پیش‌رو تلاش خواهد شد تا تصویری از اعتبارات حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف در این لایحه به همراه مقایسه آن‌ها با اعتبارات این حوزه در سال ۱۴۰۳ و همخوانی آن‌ها با مواد [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#) و [بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴](#)، به عنوان دو ریل اصلی برنامه‌ریزی حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف، در کنار سایر اسناد بالادستی ارائه گردد تا بتوان مبتنی بر این ارزیابی، مقدمات تصویب قانون بودجه منسجم‌تر و کارآمدتری را در حوزه مزبور برای سال ۱۴۰۴ رقم زد.

۲. بررسی تطبیقی اعتبارات پیشنهادی دستگاه‌های حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ با قانون بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور

در این گزارش دستگاه‌های بخش دین، ارشاد اسلامی و اوقاف، مجموعه دستگاه‌هایی در نظر گرفته شده که عمده اعتبارات آن‌ها از برنامه‌های مرتبط با دین و مذهب در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ است و شامل ۳۹ ردیف دستگاهی است. در ادامه به بررسی تطبیقی اعتبارات پیشنهادی دستگاه‌های حوزه دین در جدول ۷ب لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ با قانون بودجه سال ۱۴۰۳ پرداخته خواهد شد؛

جدول ۱. مقایسه بودجه اعتبارات دستگاه‌های حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف در جدول (۷ ب) لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و قانون بودجه سال ۱۴۰۳ [۲] و [۴]

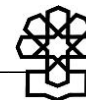
(میلیون ریال)

عنوان دستگاه اصلی/اجرایی	هزینه‌ای			تملك دارایی‌های سرمایه‌ای			جمع کل		
	مصوب ۱۴۰۳	برآورد ۱۴۰۴	درصد رشد	مصوب ۱۴۰۳	برآورد ۱۴۰۴	درصد رشد	مصوب ۱۴۰۳	برآورد ۱۴۰۴	درصد رشد
سازمان اوقاف و امور خیریه	۹,۸۸۳,۴۸۶	۱۱,۵۷۰,۰۰۰	۱۷.۰۶	۸,۸۴۰	۱۵,۰۰۰	۶۹.۶۸	۹,۸۹۲,۳۲۶	۱۱,۵۸۵,۰۰۰	۱۷.۱۱
سازمان اوقاف و امور خیریه	۱,۳۱۳,۵۰۴	۱,۴۰۰,۰۰۰	۶.۵۹	۸,۸۴۰	۱۵,۰۰۰	۶۹.۶۸	۱,۳۲۲,۳۴۴	۱,۴۱۵,۰۰۰	۷.۰۱
سازمان اوقاف و امور خیریه-حمایت از مدارس علوم دینی اهل سنت کمک به معیشت روحانیون	۸,۵۶۹,۹۸۲	۱۰,۱۷۰,۰۰۰	۱۸.۶۷	-	-	-	۸,۵۶۹,۹۸۲	۱۰,۱۷۰,۰۰۰	۱۸.۶۷
سازمان برنامه و بودجه کشور	۲,۸۳۴,۳۴۶	۴,۰۵۰,۰۰۰	۴۲.۸۹	۲۱۴,۱۹۴	۶۹۱,۰۰۰	۲۲۲.۶۰	۳,۰۴۸,۵۴۰	۴,۷۴۱,۰۰۰	۵۵.۵۲
مؤسسه نشر آثار حضرت امام قدس سره	۱,۸۲۸,۱۴۷	۲,۵۵۰,۰۰۰	۳۹.۴۹	۶۹,۳۲۲	۹۱,۰۰۰	۳۱.۲۷	۱,۸۹۷,۴۶۹	۲,۶۴۱,۰۰۰	۳۹.۱۹
آستان مقدس حضرت امام خمینی(ره)	۱,۰۰۶,۱۹۹	۱,۵۰۰,۰۰۰	۴۹.۰۸	۱۴۴,۸۷۲	۶۰۰,۰۰۰	۳۱۴.۱۶	۱,۱۵۱,۰۷۱	۲,۱۰۰,۰۰۰	۸۲.۴۴
قرب بقیة الله	۱۱,۸۴۹,۶۲۶	۱۹,۸۴۲,۵۸۹	۶۷.۴۵	-	-	-	۱۱,۸۴۹,۶۲۶	۱۹,۸۴۲,۵۸۹	۶۷.۴۵
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۷,۳۹۱,۶۵۱	۹,۱۱۹,۰۰۰	۲۳.۳۷	۳,۰۹۲	۱۰,۰۰۰	۲۲۳.۴۲	۷,۳۹۴,۷۴۳	۹,۱۲۹,۰۰۰	۲۳.۴۵
نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها	۶,۵۷۴,۰۷۶	۸,۲۰۰,۰۰۰	۲۴.۷۳	۳,۰۹۲	۱۰,۰۰۰	۲۲۳.۴۲	۶,۵۷۷,۱۶۸	۸,۲۱۰,۰۰۰	۲۴.۸۳
نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها-کمک به ستاد عمره و عتبات دانشگاهیان	۶۱۹,۱۲۶	۶۸۲,۰۰۰	۱۰.۱۶	-	-	-	۶۱۹,۱۲۶	۶۸۲,۰۰۰	۱۰.۱۶
نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها-پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی	۱۹۸,۴۴۹	۲۳۷,۰۰۰	۱۹.۴۳	-	-	-	۱۹۸,۴۴۹	۲۳۷,۰۰۰	۱۹.۴۳
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۳۳,۸۰۰,۴۴۶	۴۴,۷۱۵,۰۰۰	۳۲.۲۹	۲۶۴,۸۵۱	۸۹۲,۰۰۰	۲۳۶.۷۹	۳۴,۰۶۵,۲۹۷	۴۵,۰۶۷,۰۰۰	۳۳.۸۸
دانشگاه علوم و معارف قرآنی	۱,۳۲۸,۶۰۸	۱,۹۲۰,۰۰۰	۴۴.۵۱	۹۷,۲۳۷	۱۵۰,۰۰۰	۵۴.۲۶	۱,۴۲۵,۸۴۵	۲,۰۷۰,۰۰۰	۴۵.۱۸
سازمان حج و زیارت	۴۰۹,۳۳۸	۴۸۶,۰۰۰	۱۸.۷۳	-	-	-	۴۰۹,۳۳۸	۴۸۶,۰۰۰	۱۸.۷۳
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی*	۱۳,۳۵۰,۴۳۲	۱۹,۷۸۰,۰۰۰	۴۸.۱۶	۴,۴۲۵	۱۰,۰۰۰	۱۲۵.۹۹	۱۱,۹۱۶,۶۶۱	۱۹,۷۹۰,۰۰۰	۶۶.۰۷

*. ارقام این ردیف از جدول، تنها به اعتبارات برنامه‌های حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی اختصاص دارد و مابقی برنامه‌ها (مثل پویانمایی، تولیدات رسانه‌ای و مکتوب) که به این حوزه مربوط نبوده‌اند، مبتنی بر جدول تکمیلی لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کشور، از سرجمع اعتبارات وزارتخانه کسر شده‌اند.

(میلیون ریال)

عنوان دستگاه اصلی/اجرایی	هزینه‌ای			تملك دارایی‌های سرمایه‌ای			جمع کل		
	مصوب ۱۴۰۳	برآورد ۱۴۰۴	درصد رشد	مصوب ۱۴۰۳	برآورد ۱۴۰۴	درصد رشد	مصوب ۱۴۰۳	برآورد ۱۴۰۴	درصد رشد
سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی	۱۴,۰۵۹,۴۵۲	۱۶,۶۵۰,۰۰۰	۱۸.۴۳	۱۴۹,۷۰۱	۴۰۰,۰۰۰	۱۶۷.۲۰	۱۴,۲۰۹,۱۵۳	۱۷,۰۵۰,۰۰۰	۱۹.۹۹
مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی	۱,۱۲۰,۳۸۹	۱,۴۰۰,۰۰۰	۲۴.۹۶	۱,۴۴۹	۱۰,۰۰۰	۵۹۰.۱۳	۱,۱۲۱,۸۳۸	۱,۴۱۰,۰۰۰	۲۵.۶۹
مجمع جهانی اهل بیت	۲,۰۶۱,۶۶۴	۲,۴۴۰,۰۰۰	۱۸.۳۵	۵,۲۹۵	۱۱,۰۰۰	۱۰۷.۷۴	۲,۰۶۶,۹۵۹	۲,۴۵۱,۰۰۰	۱۸.۵۸
دانشگاه اهل بیت	۷۰۷,۳۱۹	۹۵۴,۰۰۰	۳۴.۸۸	۵,۲۹۵	۱۱,۰۰۰	۱۰۷.۷۴	۷۱۲,۶۱۴	۹۶۵,۰۰۰	۳۵.۴۲
دانشگاه مذاهب اسلامی	۷۶۳,۲۴۴	۱,۰۸۵,۰۰۰	۴۲.۱۶	۱,۴۴۹	۳۰۰,۰۰۰	۲۰۶۰۳.۹۳	۷۶۴,۶۹۳	۱,۳۸۵,۰۰۰	۸۱.۱۲
دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم	۷,۳۰۱,۷۶۰	۹,۱۳۰,۰۰۰	۲۵.۰۴	۴,۸۲۹	۱۱,۰۰۰	۱۲۷.۷۹	۷,۳۰۶,۵۸۹	۹,۱۴۱,۰۰۰	۲۵.۱۱
شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی	۲,۶۸۱,۶۱۳	۳,۱۱۰,۰۰۰	۱۵.۹۷	۳,۰۴۸	۱۰,۰۰۰	۲۲۸.۰۸	۲,۶۸۴,۶۶۱	۳,۱۲۰,۰۰۰	۱۶.۲۲
شورای عالی حوزه‌های علمیه	۵۶,۸۲۹,۶۲۷	۶۶,۰۰۰,۰۰۰	۱۶.۱۴	۱۳,۷۱۰,۹۹۰	۱۶,۱۵۱,۰۰۰	۱۷.۸۰	۷۰,۵۴۰,۶۱۷	۸۲,۱۵۱,۰۰۰	۱۶.۴۶
شورای عالی حوزه‌های علمیه	۴۵,۹۶۸,۷۱۱	۵۳,۰۰۰,۰۰۰	۱۵.۳۰	۱۲,۳۵۸,۸۵۱	۱۴,۵۵۵,۰۰۰	۱۷.۷۷	۵۸,۳۲۷,۵۶۲	۶۷,۵۵۵,۰۰۰	۱۵.۸۲
شورای سیاستگذاری حوزه‌های علمیه خاوران	۱۰,۸۶۰,۹۱۶	۱۳,۰۰۰,۰۰۰	۱۹.۷۰	۱,۳۵۲,۱۳۹	۱,۵۹۶,۰۰۰	۱۸.۰۴	۱۲,۲۱۳,۰۵۵	۱۴,۵۹۶,۰۰۰	۱۹.۵۱
شورای برنامه‌ریزی مدیریت حوزه‌های علمیه خراسان	۵,۹۳۹,۴۹۸	۸,۰۰۰,۰۰۰	۳۴.۶۹	۶۱,۶۳۶	۷۳,۰۰۰	۱۸.۴۴	۶,۰۰۱,۱۳۴	۸,۰۷۳,۰۰۰	۳۴.۵۲
مرکز خدمات حوزه‌های علمیه	۱۱۴,۴۳۵,۹۶۵	۱۳۹,۶۷۳,۱۵۸	۲۲.۰۵	۹۶۵,۸۱۳	۱,۳۰۰,۰۰۰	۳۴.۶۰	۱۱۵,۴۰۱,۷۷۸	۱۴۰,۹۷۳,۱۵۸	۲۲.۱۶
مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)	۳,۳۲۹,۹۰۷	۴,۰۰۰,۰۰۰	۲۰.۱۲	۳۵,۷۳۵	۴۱,۰۹۵	۱۵.۰۰	۳,۳۶۵,۶۴۲	۴,۰۴۱,۰۹۵	۲۰.۰۷
سازمان تبلیغات اسلامی	۳۹,۸۸۵,۸۳۷	۴۹,۵۴۷,۵۳۹	۲۴.۲۲	۲,۰۱۶,۰۳۶	۲,۳۶۸,۰۵۷	۱۷.۴۶	۴۱,۹۰۱,۸۷۳	۵۱,۹۱۵,۵۹۶	۲۳.۹۰
سازمان تبلیغات اسلامی	۱۹,۵۳۸,۱۵۵	۲۳,۹۵۰,۰۰۰	۲۲.۵۸	۱۸۰,۶۰۷	۲۰۸,۰۰۰	۱۵.۱۷	۱۹,۷۱۸,۷۶۲	۲۴,۱۵۸,۰۰۰	۲۲.۵۱
مؤسسه پژوهشی و فرهنگی انقلاب اسلامی	۲,۱۵۷,۴۸۳	۲,۹۲۰,۰۰۰	۳۵.۳۴	۷۷,۲۶۵	۹۲,۰۰۰	۱۹.۰۷	۲,۲۳۴,۷۴۸	۳,۰۱۲,۰۰۰	۳۴.۷۸
بنیاد دائرةالمعارف اسلامی	۸۰۶,۲۹۹	۱,۱۰۵,۰۰۰	۳۷.۰۵	-	۱۰,۰۰۰	-	۸۰۶,۲۹۹	۱,۱۱۵,۰۰۰	۳۸.۲۹
پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی	۹۰۶,۸۳۱	۱,۱۳۳,۵۳۹	۲۵.۰۰	۱۳,۳۵۷	۱۶,۴۹۵	۲۳.۴۹	۹۲۰,۱۸۸	۱,۱۵۰,۰۳۴	۲۴.۹۸
شورای سیاستگذاری ائمه جمعه	۲,۰۹۷,۹۷۱	۲,۶۸۰,۰۰۰	۲۷.۷۴	۱۱,۸۶۸	۳۵,۰۰۰	۱۹۴.۹۱	۲,۱۰۹,۸۳۹	۲,۷۱۵,۰۰۰	۲۸.۶۸
مرکز رسیدگی به امور مساجد	۱,۱۶۱,۰۲۳	۱,۳۸۰,۰۰۰	۱۸.۸۶	۵۰,۲۲۲	۵۸,۰۰۰	۱			

(میلیون ریال)

عنوان دستگاه اصلی/اجرایی			هزینه‌ای			تملك دارایی‌های سرمایه‌ای			جمع كل	
مصوب ۱۴۰۳	برآورد ۱۴۰۴	درصد رشد	مصوب ۱۴۰۳	برآورد ۱۴۰۴	درصد رشد	مصوب ۱۴۰۳	برآورد ۱۴۰۴	درصد رشد	مصوب ۱۴۰۳	برآورد ۱۴۰۴
۱,۱۰۳,۵۲۳	۱,۴۱۰,۰۰۰	۲۷.۷۷	۱۹۷,۸۸۰	۲۲۷,۵۶۲	۱۵.۰۰	۱,۳۰۱,۴۰۳	۱,۶۳۷,۵۶۲	۲۵.۸۳		
۲۲۷,۶۴۰	۲۹۰,۰۰۰	۲۷.۳۹	-	-	-	۲۲۷,۶۴۰	۲۹۰,۰۰۰	۲۷.۳۹		
۲۸۳,۲۳۱	۳۶۱,۰۰۰	۲۷.۴۶	۱,۴۴۹	۱۰,۰۰۰	۵۹۰.۱۳	۲۸۴,۶۸۰	۳۷۱,۰۰۰	۳۰.۳۲		
۱۸۸,۱۵۸	۲۳۸,۰۰۰	۲۶.۴۹	-	-	-	۱۸۸,۱۵۸	۲۳۸,۰۰۰	۲۶.۴۹		
۷۰۰,۰۵۳	۸۳۰,۰۰۰	۱۸.۵۶	-	-	-	۷۰۰,۰۵۳	۸۳۰,۰۰۰	۱۸.۵۶		
۱,۵۵۸,۸۰۳	۱,۸۸۰,۰۰۰	۲۰.۶۱	۴۸۸,۲۰۴	۵۶۲,۰۰۰	۱۵.۱۲	۲,۰۴۷,۰۰۷	۲,۴۴۲,۰۰۰	۱۹.۳۰		
۸,۱۷۴,۰۹۲	۱۰,۱۰۰,۰۰۰	۲۳.۵۶	۹۸۵,۵۲۶	۱,۱۳۴,۰۰۰	۱۵.۰۷	۹,۱۵۹,۶۱۸	۱۱,۲۳۴,۰۰۰	۲۲.۶۵		
۱۲,۷۱۹,۷۶۶	۱۷,۵۰۰,۰۰۰	۳۷.۵۸	۴۵,۳۹۵	۵۵,۰۰۰	۲۱.۱۶	۱۲,۷۶۵,۱۶۱	۱۷,۵۵۵,۰۰۰	۳۷.۵۲		
۳۰۸,۸۸۳,۵۲۸	۳۸۶,۲۵۷,۲۸۶	۲۵.۰۵	۱۷,۳۳۴,۴۵۹	۲۱,۶۱۷,۱۵۲	۲۴.۷۱	۳۲۵,۴۹۸,۸۸۹	۴۰۷,۸۷۴,۴۳۸	۲۵.۳۱		
جمع										

براساس جدول بالا مجموع اعتبارات دستگاه‌های حوزه دین در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، بیش از ۴۰ هزار میلیارد تومان برآورد شده است. علی‌رغم رشد ۲۹ درصدی اعتبارات دستگاه‌های این حوزه، در مجموع سهم اعتبارات حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف از مصارف عمومی بودجه کشور در سال ۱۴۰۴ نزدیک به ۰.۴ درصد نسبت به سال ۱۴۰۳ کاهش یافته است (جدول ۵).

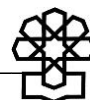
بعلاوه، مقایسه اعتبارات دستگاه‌های مزبور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و قانون بودجه سال ۱۴۰۳ کشور نشان می‌دهد که در بخش دوم این لایحه، مجموع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای کمتر از ۲۵ درصد و مجموع اعتبارات هزینه‌ای حدود ۲۵ درصد رشد داشته است.

همچنین حذف اعتبارات ۱٪ هزینه‌کرد فرهنگی دستگاه‌های دولتی و شرکت‌ها (مندرج در جزء ۱ و ۲ بند «ث» تبصره «۸» بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور) از ستون درآمدهای اختصاصی جداول اعتبارات مصوب دستگاه‌ها و انتقال آن به ردیف بودجه جداگانه‌ای ذیل سازمان برنامه و بودجه با شماره طبقه‌بندی ۱۰۲۵۳۵ تحت عنوان «موضوع بند «ث» تبصره «۸» یک‌درصد شرکت‌ها قابل‌ابلاغ به دستگاه‌های اجرایی»، یکی از تفاوت‌های اصلی جدول اعتبارات دستگاه‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ با جدول اعتبارات این دستگاه‌ها در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ است. این بدان معنا است که بخشی از اعتبارات حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف به جدول «برنامه هم‌افزایی و ارتقای فعالیت‌ها و تولیدات فرهنگی از محل یک‌درصد از هزینه‌های شرکت‌های دولتی موضوع بند «ث» تبصره «۸»» یعنی جدول ۱۲ لایحه بودجه انتقال یافته است که باتوجه به نامشخص‌بودن سهم هرکدام از دستگاه‌های حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف از ۵.۵ هزار میلیارد تومان بندهای مرتبط این جدول، نمی‌توان اعتبار دقیق این حوزه را تعیین نمود.

گفتنی است بیشترین افزایش اعتبارات هزینه‌ای مربوط به قرارگاه قرب بقیة‌الله (عج) (با رشد ۶۷/۴۵ درصدی) بوده و آستان مقدس امام خمینی (ره) و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به‌ترتیب با رشد ۴۹/۰۸ و ۴۸/۱۶ درصدی در رتبه‌های بعدی قرار دارند. همچنین سازمان اوقاف و امور خیریه، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها - کمک به ستاد عمره و عتبات دانشگاهیان و شورای عالی حوزه‌های علمیه، به‌ترتیب با درصدهای رشد ۶/۵۹، ۱۰/۱۶، ۱۵/۳ کمترین درصد رشد هزینه‌ای را داشته‌اند.

۳. برآورد اعتبارات ردیف‌های متفرقه حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۴ (جدول ۹ لایحه)

در جدول شماره ۹ بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ که به اعتبارات ردیف‌های متفرقه اختصاص یافته، مجموع اعتبارات موضوعات بخش دین، ارشاد اسلامی و اوقاف حدود ۳۶ درصد رشد داشته‌اند. «سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی- طرح بلاغ» (با رشد ۵۶۶ درصدی) و «شورای عالی حوزه‌های علمیه- کمک به احداث و تکمیل حوزه‌های علمیه» (با رشد ۲۵۰ درصدی) بیشترین افزایش را نسبت به سال گذشته داشته‌اند. حسب جدول ۲ گزارش، در میان موضوعات مرتبط به حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف، تنها موضوعات «کمک به صندوق توسعه قرآنی» و «کمک به مؤسسه شهید مطهری» و «مجمع جهانی اهل بیت- مرکز اسلامی آفریقای جنوبی» هستند که هیچ‌گونه افزایش یا کاهشی در آنها دیده نمی‌شود.

با وجود اینکه میانگین درصد رشد موضوعات این حوزه بیش از ۱۳ درصد بوده، اما ده موضوع از جدول ۹ لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، رشد منفی داشته‌اند. به بیان دیگر، رشد حدود نیمی از موضوعات حوزه دین و تبلیغ در جدول مزبور، منفی یا صفر بوده است. این موضوعات عبارت‌اند از: «ساخت زائرسرا برای زائران شهید حاج قاسم سلیمانی و کمک به زیرساخت‌های برگزاری مراسم سالگرد»، «توسعه فرهنگ و خدمات زیارتی با محوریت شهرهای مشهد، قم، شیراز و شهرری-کارگروه ملی زیارت»، «سازمان تبلیغات اسلامی-هیأت رزمندگان اسلام»، «شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خواهران-احداث حوزه علمیه خواهران»، «بازسازی و توسعه بیت حضرت امام(ره) در نجف اشرف»، «دایره المعارف فقه»، «سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی-رایزنی فرهنگی آفریقای جنوبی»، «مؤسسه علم و تمدن و عرفان»، «مجمع عالی حکمت اسلامی» و «کمک به احداث و تکمیل ساختمان خیر مرحوم عابدزاده در مشهد».

درمجموع چنین می‌توان گفت که حسب جدول ۲، اعتبارات مؤسسات پژوهشی و آموزشی دینی و همچنین موضوعات مرتبط با فرهنگ زیارت -به‌جز اربعین حسینی- در جدول اعتبارات ردیف‌های متفرقه لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کاهشی بوده‌اند.

جدول ۲. برنامه‌های حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف مندرج در جدول ۹ لایحه بودجه ۱۴۰۴ [۲] و [۴]

مبالغ به میلیون ریال

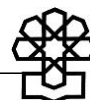
موضوع	مصوب ۱۴۰۳			برآورد ۱۴۰۴		
	هزینه‌ای	تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	مجموع	هزینه‌ای	تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	مجموع
						درصد رشد
اعتبارات متمرکز درآمد-هزینه‌ای						
استان قدس رضوی-استرداد مالیات شرکت‌ها و مؤسسات وابسته	۳,۷۹۳,۳۶۴	-	۳,۷۹۳,۳۶۴	۶,۰۰۰,۰۰۰	-	۵۸.۱۷
اعتبارات ردیف‌های موردی (موقت)						
احداث و تکمیل مساجد، مصلی و اماکن فرهنگی و مذهبی	-	۵۰۰,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰	-	۸۰۰,۰۰۰	۶۰
کمک به تأمین زیرساخت‌ها و هزینه‌های پشتیبانی از سفرهای زیارتی اربعین (کمک به کمیته هماهنگی و توسعه تسهیلات و خدمات اربعین-۴۰۰ میلیارد تومان)	۵,۰۴۰,۰۰۰	-	۵,۰۴۰,۰۰۰	۸,۵۰۰,۰۰۰	۳,۸۰۰,۰۰۰	۱۴۴.۰۵
ستاد بازسازی عتبات-کمک	۴۴,۰۰۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰,۰۴۴,۰۰۰	۵۰,۰۰۰	۱۳,۰۰۰,۰۰۰	۲۹.۹۳
توسعه فرهنگ و خدمات زیارتی با محوریت شهرهای مشهد، قم، شیراز و شهرری-کارگروه ملی زیارت	۲۰۰,۰۰۰	۴,۵۵۰,۰۰۰	۴,۷۵۰,۰۰۰	۲۲۰,۰۰۰	۴,۰۰۰,۰۰۰	-۱۱.۱۶
کمک به استان‌های مقدس و صندوق‌های سرمایه‌گذاری در طرح‌های حرم‌های مطهر	۱۷۶,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	۳,۱۷۶,۰۰۰	۲,۰۰۰,۰۰۰	۳,۵۰۰,۰۰۰	۷۳.۱۷
ساخت زائرسرا برای زائران شهید حاج قاسم سلیمانی و کمک به زیرساخت‌های برگزاری مراسم سالگرد	-	۱,۵۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	-	۵۰۰,۰۰۰	-۶۶.۶۷

مبالغ به میلیون ریال

موضوع	مصوب ۱۴۰۳			برآورد ۱۴۰۴			درصد رشد
	هزینه‌ای	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	مجموع	هزینه‌ای	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	مجموع	
سازمان تبلیغات اسلامی- صندوق توسعه قرآنی کشور	۵۰۰,۰۰۰	-	۵۰۰,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰	-	۵۰۰,۰۰۰	۰
بازسازی و توسعه بیت حضرت امام(ره) در نجف اشرف	۲,۰۰۰,۰۰۰	-	۲,۰۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	-	۱,۰۰۰,۰۰۰	-۵۰
شورای عالی حوزه‌های علمیه- کمک به احداث و تکمیل حوزه‌های علمیه	-	۲۰۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	-	۷۰۰,۰۰۰	۷۰۰,۰۰۰	۲۵۰
کمک به احداث و تجهیز مجتمع تربیتی آموزشی حضرت مهدی(عج)	-	۱,۵۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	۲,۰۰۰,۰۰۰	-	۲,۰۰۰,۰۰۰	۳۳.۳۳
کمک به احداث و تکمیل ساختمان خیر مرحوم عابدزاده در مشهد	-	۸۵۰,۰۰۰	۸۵۰,۰۰۰	۸۰۰,۰۰۰	-	۸۰۰,۰۰۰	-۵.۸۸
مجمع عالی حکمت اسلامی	۱۵۰,۰۰۰	-	۱۵۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰	-	۱۰۰,۰۰۰	-۳۳.۳۳
مؤسسه علم و تمدن و عرفان	۱,۲۰۰,۰۰۰	-	۱,۲۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	-	۱,۰۰۰,۰۰۰	-۱۶.۶۷
دایره المعارف فقه	۱۰۰,۰۰۰	-	۱۰۰,۰۰۰	۵۰,۰۰۰	-	۵۰,۰۰۰	-۵۰
کمک به مؤسسه شهید مطهری	۱۵۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	۳۵۰,۰۰۰	۱۵۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	۳۵۰,۰۰۰	۰
سازمان تبلیغات اسلامی- هیأت رزمندگان اسلام	۱۸۰,۰۰۰	-	۱۸۰,۰۰۰	۱۵۰,۰۰۰	-	۱۵۰,۰۰۰	-۱۶.۶۷
شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خواهران- احداث حوزه علمیه خواهران	۴۰۰,۰۰۰	۲۵۰,۰۰۰	۶۵۰,۰۰۰	-	۲۵۰,۰۰۰	۲۵۰,۰۰۰	-۶۱.۵۴
کمک به اقلیت‌های دینی	۵۰۰,۰۰۰	-	۵۰۰,۰۰۰	۶۰۰,۰۰۰	-	۶۰۰,۰۰۰	۲۰
سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی- راینی فرهنگی آفریقای جنوبی	۲۷۰,۰۰۰	-	۲۷۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰	-	۱۰۰,۰۰۰	-۶۲.۹۶
مجمع جهانی اهل بیت- مرکز اسلامی آفریقای جنوبی	۶۰,۰۰۰	-	۶۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰	-	۶۰,۰۰۰	۰
سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی- طرح بلاغ	۳۰۰,۰۰۰	-	۳۰۰,۰۰۰	۲,۰۰۰,۰۰۰	-	۲,۰۰۰,۰۰۰	۵۶۶.۶۷
مؤسسه فرهنگ علوم اسلامی قم	۸۸,۰۰۰	-	۸۸,۰۰۰	۹۰,۰۰۰	-	۹۰,۰۰۰	۲.۲۷
مجموع	۱۱,۳۵۸,۰۰۰	۲۲,۵۵۰,۰۰۰	۳۳,۹۰۸,۰۰۰	۱۹,۳۷۰,۰۰۰	۲۶,۷۵۰,۰۰۰	۴۶,۱۲۰,۰۰۰	۳۶.۰۲

۴. اعتبارات محل یک درصد از هزینه‌های شرکت‌های دولتی موضوع بند «ث» تبصره «۸» بخش اول قانون بودجه ۱۴۰۴ (جدول ۱۲ بخش دوم لایحه)

در بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۴ کل کشور، اعتبارات محل یک درصد از هزینه‌های شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، موضوع بند «ث» تبصره «۸» بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴، تحت عنوان برنامه‌ای «هم‌افزایی و ارتقای فعالیت‌ها و تولیدات فرهنگی» در جدول ۱۲ این لایحه آورده شده است، که در ادامه به ذکر اعتبارات حوزه دین در این جدول و سپس به ذکر نکاتی پیرامون آن، پرداخته خواهد شد.

جدول ۳. برنامه هم‌افزایی و ارتقای فعالیت‌ها و تولیدات فرهنگی از محل یک‌درصد از هزینه‌های شرکت‌های

دولتی موضوع بند «ث» تبصره «۸» [۴]

جدول شماره ۱۲ لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ نیز همچون قانون بودجه سال گذشته، به اعتبارات موضوعی محل یک‌درصد از هزینه‌های شرکت‌های دولتی اختصاص دارد. براساس این جدول، قریب به ۶ هزار میلیارد تومان از اعتبارات موضوعی محل یک‌درصد از هزینه‌های شرکت‌های دولتی موضوع بند «ث» تبصره «۸»، به حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف باز

می‌گردد اما سهم دستگاه‌های متولی و همکار آن به تفکیک معین نشده است. به بیان دیگر، همانگونه که در جدول ۳ آورده شده، بخش دیگری از اعتبارات این حوزه مشترکاً با برخی حوزه‌های دیگر -مانند حوزه زنان و خانواده و فرهنگ عمومی- در جدول ۱۲ لایحه بودجه منظور شده که در آینده، بر اساس سهم‌بندی اعلامی سازمان برنامه و بودجه، اعتبار خاص هر دستگاه از برنامه‌های بالا، تعیین می‌گردد.

براساس تطبیق اسناد بالادستی، مانند [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، با مفاد جدول ۱۲ لایحه، این جدول دارای اشکالاتی است که عبارتند از:

۴-۱. ضعف در نگاشت نهادی حقوق و تکالیف جدول ۱۲ مطابق با اسناد کلان سیاستی و قانون برنامه هفتم پیشرفت

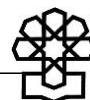
یکی از مهمترین مشکلات جدول ۱۲ بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۴، ضعف در نگاشت نهادی برنامه‌های اجرایی این جدول، براساس [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#) و اسناد سیاستی کلانی است که این جدول به عنوان مبنای تقسیم حقوق و تکالیف دستگاهی قرار داده است. این نواقص عبارتند از:

۴-۲. عدم حضور دستگاه‌های تأثیرگذار در فهرست دستگاه‌های متولی و همکار، در راستای زیربرنامه اجرایی «بازسازی انقلابی ساختار فرهنگی»

در راستای تحقق زیربرنامه «بازسازی انقلابی ساختار فرهنگی کشور» ذیل برنامه اجرایی «اعتلای سبک زندگی ایرانی-اسلامی و ارتقاء فرهنگ و هنر»، دستگاه‌های بسیار مهمی مانند وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری دیده نشده‌اند. در حالی که براساس بند الف ماده ۷۵ [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، ضروری است که این دستگاه‌ها در فرآیند مزبور حاضر باشند. اساساً اندیشیدن و برنامه‌ریزی به مقوله بازسازی انقلابی ساختار فرهنگی، بدون کسب نظر و همیاری همه دستگاه‌های تأثیرگذار کلان‌حوزه فرهنگ و آموزش ممکن نیست. پیش‌فرض برای برنامه‌ریزی و موفقیت «بازسازی انقلابی ساختار فرهنگی» آن است که همه دستگاه‌های مهم و اثرگذار در حوزه فرهنگ و آموزش باید در فرآیند اندیشیدن و برنامه‌ریزی برای این مهم شراکت و حضور فعال داشته باشند و شاید اصلی‌ترین ضرورت زمینه‌ای انجام این امر، اجماعی است که باید بین این دستگاه‌ها صورت بگیرد تا با همدلی و مسئولیت‌پذیری این دستگاه‌ها، مقدمات بازسازی انقلابی ساختار فرهنگی مهیا گردد.

۴-۳. عدم حضور دستگاه‌های همکار در سند «استقرار سازوکار راهبری و پشتیبانی از مساجد کشور»، ذیل برنامه اجرایی ۲ در جدول ۱۲ لایحه، با فرض مبنای قراردادادن سند «استقرار سازوکار راهبری و پشتیبانی از مساجد کشور»

براساس مفاد سند «استقرار سازوکار راهبری و پشتیبانی از مساجد کشور»، ۵ دستگاه اصلی حوزه مسجد عبارتند از: شورای سیاست‌گذاری ائمه جمعه، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان اوقاف و امور خیریه، مرکز مدیریت خدمات حوزه‌های علمیه و سازمان بسیج مستضعفین. براساس این سند به تناسب موضوع و حیطه تکالیف دستگاهی در هر

موضوع، دستگاه‌های فرعی‌ایی به هر کدام از این دستگاه‌ها کمک می‌نمایند، اما آن دستگاه‌های همکار در فهرست دستگاه‌های متولی و همکار، ذیل برنامه اجرایی ۲ در جدول ۱۲ این لایحه ذکر نشده‌اند. این دستگاه‌ها، براساس محور ۲-۵ سند مزبور عبارتند از: وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، سازمان نظام مهندسی مسکن، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، وزارت میراث فرهنگی و گردشگری، وزارت راه و تأمین اجتماعی، مجامع خیرین مسجدساز، مجامع امور صنفی، معاونت تعلیم و تربیت سازمان بسیج و سازمان بسیج طلاب و روحانیون و وزارت آموزش و پرورش.

۴-۴. دقیق‌نبودن ذکر نام دستگاه‌های متولی در فهرست دستگاه‌های متولی و همکار، ذیل برنامه اجرایی ۲ در جدول ۱۲ لایحه

عبارت «مرکز رسیدگی به امور مساجد» به عنوان یکی از دستگاه‌های متولی در این زیربرنامه دقیق نیست. توضیح آنکه؛ پیش از نگاشته‌شدن سند «استقرار سازوکار راهبری و پشتیبانی از مساجد کشور»، در کشور قریب به ۱۰ مرکز رسیدگی به امور مساجد وجود داشت که هر کدام جدای از دیگری اداره می‌شد و هیچ ربط سازمانی، قانونی و تشکیلاتی بین این مراکز نبود. اما بعد از تصویب این سند، در هر ۳۲ استان کشور، مرکز رسیدگی به امور مساجد تأسیس گردید که باز هم یک سازمان مدیریت مرکزی با عنوان «مرکز رسیدگی به امور مساجد» نداشته و به نوعی ربط سازمانی و قانونی با هم ندارند، اما این مراکز متعدد به عنوان بازوی اجرایی قرارگاه ملی مسجد عمل می‌نمایند و ذیل این ساختار کلی‌تر قرار می‌گیرند.

۴-۵. نقص در نگاشت نهادی در حوزه «ترویج فرهنگ مهدویت و انتظار»، ذیل برنامه اجرایی ۲

دستگاه‌های فرهنگی و آموزشی مهمی مانند وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری که براساس بند «ث» ماده (۷۶) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، در حوزه «ترویج فرهنگ مهدویت و انتظار» تکالیفی برعهده دارند^۱، در فهرست دستگاه‌های متولی و همکار، دیده نشده‌اند. همچنین در بند «ث» ماده (۷۶) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، صریحاً بیان شده که باید این امر با استفاده از ابزارهایی مانند نمادهای شهری و طراحی و تولید بازی‌های رایانه‌ای صورت پذیرد، اما در نگاشت نهادی پیشنهادی، وزارت کشور، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و بنیاد ملی بازی‌های رایانه‌ای و غیره دیده نشده‌اند.

۴-۶. نقص در نگاشت نهادی در حوزه «اجرایی‌سازی سند فعالیت‌های فرهنگی بین‌الملل»، ذیل برنامه اجرایی ۴

براساس ماده (۳) فصل سوم سند جامع «امور فرهنگی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران» (مصوب معاونت ارتباطات بین‌الملل دفتر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، ۱۴۰۳) اعضای ستاد اجرایی‌سازی این سند، عبارتند از:

۱. کلیه نهادها و دستگاه‌های فرهنگی و اجرایی موضوع ماده (۲۹) قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مکلفند نسبت به ترویج فرهنگ مهدویت و انتظار با استفاده از نمادهای شهری، جایزه‌های فرهنگی، بسته‌های آموزشی، رشته‌های تخصصی، بازی‌های رایانه‌ای، برنامه‌های فرهنگ‌ساز و روایتگری با استفاده از بودجه همان دستگاه و ظرفیت‌های ملی در بسترهای گوناگون از جمله صدا و سیما و فضای مجازی اقدام کنند.

رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی (رئیس ستاد)، نماینده تام‌الاختیار معاون بین‌الملل دفتر مقام معظم رهبری، معاون ارتباطات و بین‌الملل جامعه المصطفی العالمیه، رئیس مرکز ارتباطات و بین‌الملل حوزه‌های علمیه، معاون امور بین‌الملل مجمع جهانی اهل بیت (علیهم‌السلام)، معاون امور بین‌الملل مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، نماینده تام‌الاختیار وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی (در سطح معاون وزیر)، رئیس مرکز دیپلماسی عمومی و رسانه‌ای وزارت امور خارجه، قائم مقام سازمان مطالعات خارجی، رئیس اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های جهان اسلام، معاون فرهنگی نقسا، معاون برون‌مرزی سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، معاون نماینده ولی فقیه در امور حج و زیارت. بر این اساس، دستگاه‌هایی مانند شورای عالی حوزه‌های علمیه، وزارت امور خارجه، اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های جهان اسلام و نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در فهرست دستگاه‌های متولی و همکار برنامه اجرایی ۴ قرار ندارند.

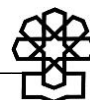
۵. منابع اجرای تکالیف جدید قانون برنامه هفتم پیشرفت از محل ماده ۸ قانون هدفمندکردن یارانه‌ها (بند ۹ جدول ۱-۱۴ لایحه)

مطابق با مواد (۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۹ و ۸۰) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، دستگاه‌های حوزه دین، در چهار ردیف برنامه‌ای «اعتلای سبک زندگی ایرانی-اسلامی و ارتقاء فرهنگ و هنر»، «تحکیم نهاد خانواده، جوانی جمعیت، توانمندسازی بانوان و امور جوانان»، «راهبری و ارتقاء دیپلماسی فرهنگی» و «گفتمان‌سازی، تبیین و تبلیغ معارف دینی» از جدول ۱-۱۴ بخش دوم لایحه بودجه ۱۴۰۴ دارای سهم هستند و مجموع اعتبارات این چهار ردیف که البته میان دستگاه‌های حوزه دین و دستگاه‌های غیر حوزه دین مشترک بوده، ۳۰۳ همت است.

جدول ۴. بخش‌های مربوط به حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف در جدول شماره (۱-۱۴) لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ [۲]

ردیف	آدرس قانونی برنامه هفتم		عنوان برنامه	مبلغ ۱۴۰۴ (میلیارد ریال)
	ماده	بند/جزء		
۱۰	۷۴	-	اعتلای سبک زندگی ایرانی-اسلامی و ارتقاء فرهنگ و هنر	۱۴,۷۰۰
	۷۶	ت		
۱۲	۷۹	-	تحکیم نهاد خانواده، جوانی جمعیت، توانمندسازی بانوان و امور جوانان	۱,۰۰۰
	۸۰	-		
۱۳	۸۰	بند "ب" تبصره ۲	راهبری و ارتقاء دیپلماسی فرهنگی	۱,۰۰۰
۱۵	۷۵	ت	گفتمان‌سازی، تبیین و تبلیغ معارف دینی	۱۶,۵۰۰
	۷۴	-		
	۷۶	ت		

گفتنی است که شیوه اختصاص منابع حاصل از جدول ۱-۱۴ لایحه به عناوین برنامه‌های متخذ از [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#) و شیوه اولویت‌بخشی به این برنامه‌ها در دریافت این منابع بسیار مبهم است، زیرا برای نمونه بسیاری از موارد ارجاعی در این جدول از [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، دارای بندها و اجزایی هستند که می‌توانند مشمول اعتبارات جدول مزبور قرار گیرند اما به آن‌ها توجهی نشده است، برای مثال در این زمینه می‌توان به بندهای «ث، ج، چ، ح، ذ»

ماده (۷۵)، که در آن‌ها دستگاه‌هایی مانند سازمان بسیج مستضعفین، سازمان تبلیغات اسلامی و سازمان اوقاف و امور خیریه ذی‌نفع هستند، اشاره نمود.

۶. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۱-۶. سهم مجموع اعتبارات حوزه دین از جمع اعتبارات حوزه فرهنگ و مصارف بودجه عمومی دولت در سال ۱۴۰۳ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۴

در جدول ۵ سهم مجموع اعتبارات حوزه دین از جمع اعتبارات حوزه فرهنگ و مصارف بودجه عمومی بودجه کشور در سال ۱۴۰۳ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ ارائه شده است؛

جدول ۵. سهم اعتبارات حوزه دین از حوزه فرهنگ و مصارف بودجه عمومی دولت در ۱۴۰۳ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۴

مبلغ به میلیون ریال

عنوان	قانون ۱۴۰۳	لایحه ۱۴۰۴
مجموع اعتبارات حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف	۳۲۵,۴۹۸,۸۸۹	۴۰۷,۸۷۴,۴۳۸
جمع اعتبارات فرهنگ	۸۲۷,۴۱۹,۹۳۸	۱,۳۰۴,۹۷۰,۱۳۰
سهم دین از کل فرهنگ (درصد)	۳۹.۲۳	۳۱.۲۵
مصارف بودجه عمومی دولت	۲۸,۳۷۱,۴۰۰,۰۰۰	۵۳,۸۴۴,۵۵۰,۰۰۰
سهم دین از مصارف عمومی بودجه کشور (درصد)	۱.۱۴	۰.۷۵

مأخذ: مؤلفان.

بر اساس جدول ۵، سهم دین از کل فرهنگ در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳ حدود ۸ درصد کاهش داشته و همچنین سهم حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف از مصارف عمومی بودجه کشور از ۱/۱۴ درصد در سال ۱۴۰۳ به ۰/۷۵ درصد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ رسیده است.

۲-۶. صرف‌شدن بخش قابل توجهی از بودجه سازمان‌های دینی جهت امور جاری و روزمره به دلایلی مانند عدم رشد متناسب بودجه دستگاه‌ها همگام با تورم سالیانه

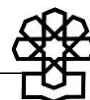
در قوانین برنامه‌های بودجه دو اخیر (سال‌های ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳)، سهم حوزه دین در کل بودجه کشور هیچ‌گاه بیش از ۲ درصد نبوده است [۳] و [۵]. فارغ از مشکلات کمبود اعتبارات این عرصه، بیشتر سازمان‌های دینی و تبلیغی معتقدند که هر ساله درصد قابل توجهی از اعتبارات آن‌ها صرف هزینه‌های اجتناب‌ناپذیری مانند جبران خدمات کارکنان می‌شود. به اذعان بسیاری از سازمان‌های دینی و تبلیغی بیش از ۵۰ درصد از اعتبارات تخصیصی خود را -که تقریباً معادل ۸۰ درصد از بودجه مصوب آن‌ها در قانون بودجه ۱۴۰۳ است- صرف حقوق و دستمزد نیروی انسانی نموده‌اند و باقی‌مانده اعتبارات، توانایی پوشش دادن برنامه‌های مصوب سالیانه را ندارد. مضاف آنکه با افزایش تورم، درصد مرتبط با حقوق و دستمزد رفته‌رفته بیشتر شده و به دنبال آن، سهم اعتبارات برنامه‌ای کاهش می‌یابد. این امر می‌تواند آفت عملکرد و اثرگذاری این سازمان‌ها را به همراه داشته باشد [۳].

با این وجود، افزایش بخش اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برخی سازمان‌ها نیز محل سؤال است. برای نمونه اعتبارات برخی دستگاه‌ها همچون «مرکز الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت» چندین برابر شده است، درحالی‌که ماهیت این سازمان‌ها و بخش قابل‌توجهی از فعالیت آن‌ها، سیاست‌گذارانه قلمداد شده و به نظر می‌رسد که نیاز چندانی به اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ندارند. این در حالی است که سازمان‌هایی مانند سازمان تبلیغات اسلامی که دستگاهی مجری و کنشگر میدانی محسوب می‌شوند و در تمامی استان‌ها دارای بازوهای اجرایی است و طبیعتاً به اعتبارات تملکی بیشتری احتیاج دارد، نه‌تنها رشد چندانی در این بخش از اعتبارات آنها دیده نمی‌شود، بلکه اعتبارات تملکی آن‌ها کمتر از بسیاری از دستگاه‌های کوچک‌تر مانند دانشگاه مذاهب اسلامی است.

بعلاوه آنکه با توجه به حجم تکالیف و وظایف دستگاه‌های حوزه دین در [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، مانند اجرای طرح مسجدمحوری، طرح بازسازی انقلابی ساختار فرهنگی و اجرای اسناد مهمی مانند «استقرار سازوکار راهبری و پشتیبانی از مساجد»، «سند جامع امور فرهنگی بین‌الملل جمهوری اسلامی ایران» که در خود لایحه مزبور نیز بر آن‌ها تأکید شده است، عدم رشد شایسته اعتبارات هزینه‌ای این دستگاه‌ها، موجب خواهد شد که عملکرد آن‌ها، افول کرده و از برنامه‌های تحولی پیش‌بینی‌شده در [برنامه هفتم پیشرفت](#)، باز بمانند.

۳-۶. محوریت اسناد کلان سیاستی و برنامه‌محوری در توزیع اعتبارات به‌عنوان اقدامی مؤثر، به شرط رفع نواقص

همانطور که بیان شد، یکی از اقدامات راهبردی در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، محوریت‌بخشیدن به اسناد کلان سیاستی، مانند اسناد «استقرار سازوکار راهبری و پشتیبانی از مساجد»، «سند جامع امور فرهنگی بین‌الملل جمهوری اسلامی ایران» در توزیع اعتبارات موضوع بند «ث» تبصره «۸» [بخش اول قانون بودجه ۱۴۰۴](#)، در جدول ۱۲ام بخش دوم لایحه مزبور است. این اقدام، زمینه ثمراتی مانند ایجاد نظم و انضباط دستگاهی، جلوگیری از موازی‌کاری و هدررفت منابع و امکانات، منظم‌نمودن سلسله‌مراتب سیاست‌گذاری در حوزه‌های موضوعی، افزایش شفافیت عملکردی و امکان ارزیابی عملکرد دستگاهی توسط دستگاه‌های ناظر را فراهم می‌آورد. اما رقم‌خوردن این موارد، نیازمند تقویت این رویکرد با رفع نواقص و ضعف‌های نگاشت نهادی این فعالیت‌ها مطابق با اسناد کلان سیاستی و [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، با اضافه‌نمودن دستگاه‌های متولی و همکاری که براساس این اسناد، در جدول ۱۲ام از قلم افتاده‌اند، است. بعلاوه اینکه این اسناد سیاستی کلان، علاوه بر محوریت در توزیع اعتبارات موضوع بند «ث» تبصره «۸» [بخش اول قانون بودجه ۱۴۰۴](#)، می‌توانست در توزیع اعتبارات سایر جداول نیز محوریت یابد، اما این محوریت به صورت محدود، فقط در مورد جدول ۱۲ صورت گرفته است.

۷. منابع و مآخذ

- [۱]. اشتریان، کیومرث (۱۳۹۱). مقدمه‌ای بر روش سیاست‌گذاری فرهنگی. تهران: جامعه‌شناسان.
- [۲]. «بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور». بهمن‌ماه ۱۴۰۲.
- [۳]. سیاحی‌زاده فرد، سیدحسنعلی؛ عصاره نژاد دزفولی، سینا (۱۴۰۳). ارزیابی عملکرد قانون بودجه ۱۴۰۳ کل کشور؛ حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف. دفتر مطالعات فرهنگ و آموزش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گروه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف.
- [۴]. «[قانون بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور](#)». مصوب ۱۴۰۳/۰۳/۱۷ هیئت وزیران.
- [۵]. عصاره نژاد دزفولی، سینا؛ سیاحی‌زاده فرد، سیدحسنعلی (۱۴۰۲). ارزیابی عملکرد قانون بودجه ۱۴۰۲ کل کشور؛ حوزه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف. دفتر مطالعات فرهنگ و آموزش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. گروه دین، ارشاد اسلامی و اوقاف.

گزیده سیاستی

سهم بودجه دین از کل بودجه فرهنگ در قانون ۱۴۰۳ و لایحه بودجه ۱۴۰۴، به ترتیب ۳۹.۳۳ و ۱۰.۲۵ درصد بوده و سهم این حوزه از مصارف عمومی بودجه کشور در بودجه ۱۴۰۳ و لایحه ۱۴۰۴، به ترتیب ۱۰.۱۴ و ۰.۷۵ درصد است. همچنین بیشترین و کمترین درصد رشد اعتبارات، به ترتیب مربوط به آستان مقدس امام خمینی (۸۲.۴۴ درصد) و سازمان اوقاف (۷۰.۰۱ درصد) است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، رویروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۲۰۰۰ | صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ | پست الکترونیک: mec@males.ir

وبسایت: rc.males.ir